

Kecskeméti Gábor

QUIN DIS

1702. szeptember 19-én, két és fél héttel azután, hogy betöltötte hatvanadik évét, Bethlen Miklós levélben tájékoztatta bécsi tárgyalásairól az erdélyi református consistoriumot. Levele egyetlen személyesebb hangú mondatában arra utalt, hogy a consistorium „nékem kevessebb hasznamat vészi ez utann mint eddig, mert amaz Vers gjakrann jut eszembe Sex Sanctus postea non sis, már én azt el mulatván, és kivált az én Familiamnak rend szerént valo aetassat meg gondolván kevesset hiszek ide hátra lenni benne.”¹ A Bethlen-levelek szövegkiadásában megtalálható a latin versutalás kissé bizonytalan fordítása – „Hat szent (?), és aztán nem leszel” –, de a szövegkiadó jelzi, hogy a verset nem tudja azonosítani.²

A levelezést közreadó párkötet elismerő recenziójában V. Windisch Éva hozta szóba ezt a szöveghelyet. Úgy vélekedett, hogy „Ha a vers torzítottnak vagy csonkának látszik is, annyi bizonyos, hogy a »sanctus« itt nem »szent« értelemben fordul elő, hanem mint a sancio ige participium perfectuma. Értelme: Hat van kiszabva, és aztán nem leszel. Valójában hatszor tízről szólhat a mondás; a következő mondatban Bethlen arra céloz, hogy betöltötte a hatvanadik évét.”³

A latin versről azóta kiderült, hogy Técsi S. Jánosnak Bethlen régi levelezőtársa és informátora,⁴ Bocskay István zempléni főispán kolozsvári temetésén 1673. május 29-én elmondott (és 1674-ben nyomtatásban is megjelent) prédikációja alapján azonosítható, noha eredetének tisztázásához ezzel nem

¹ BETHLEN Miklós *Levelei*, kiad., bev., jegyz. JANKOVICS József, Budapest, 1987, II, 916–917 (RMPE, 6).

² Uo., II, 1256.

³ ItK, 1987–1988, 513.

⁴ Vö. BETHLEN, *i. m.*, I, 176, 182, 183, 186, 188, 199.

kerültünk közelebb. Itt a negyven esztendő s Mózessel kapcsolatban idéztetik „a Régiek közzül némellyek” mondása:

„Decennis tu si sis gratus, bis pulcher, ter quoque fortis
Quot sapiens, quin dis, sex sanctus, postea non sis.

Magyarul így esik:

Tíz esztendő s korban ki nem lött kedvessé
Vagy husz esztendőre nem lehetett széppé,
Harmincz esztendőre, hogy ha nem erőssé
Vagy negyven keresztre nem lett vólt még böltsé.

Ötven esztendőre kinek pénze nem bü
Hatvan esztendőre, ki nem szent életü
Reménségtül bár ott el-bucsuzzék a' szü
Mert ebben csak edgy-is oda viszsza nem jü.”⁵

A fellelt szöveg kétségtelenné teszi, hogy a latin vers szövegének eredeti jelentését illetően a szövegkiadó oldalán az igazság a recenzenssel szemben; bár az is igaz, hogy a teljesebb kontextusából kiragadott idézet Bethlen számára felvehette a recenzens által neki tulajdonított jelentést is.

A Bethlen-levél kiadója tehát a kedvesség, a szépség és az erősség korszaka után értelmezésében bölcsként is megmutatkozott. Már csak az volna kívánatos, hogy most, a hajdani levélírónál még mindig egy decasszal fiatalabban, immár gazdagságban is bővelkedjék.

A szentség még hátra van.

⁵ RMK I, 1164, D2v. Modern kiadása (RMKT XVII/11, kiad. VARGA Imre, Budapest, 1986, 71. sz., 201) hibás: az első versszak 2. sorában a sormetszetről közölt „ki” vonatkozó névmásnak nyoma sincs az eredeti, hibátlan felező tizenkettesben. A latin forrás eredetét Varga Imre sem tudta tisztázni (779).